

COP29 i Aserbajdsjan

Civilsamfundets adgang og rettigheder

21.10.2024

Civilsamfundets adgang og rettigheder under klimatopmøder er afgørende for at nå Parisaftalens mål, men når klimatopmøderne afholdes i lande der ikke respekterer menneskerettighederne, udfordres både det lokale civilsamfunds vilkår og det globale civilsamfunds deltagelse. Derfor er det vigtigt at COP-værtslande, UNFCCC og medlemslandene lever op til deres menneskerettighedsforpligtelser og sikrer civilsamfundets rettigheder - både før, under og efter klimatopmøderne.

Civilsamfundets vilkår og menneskerettighedssituationen i Aserbajdsjan

Den aserbajdsjanske regering har siden 2003, hvor den siddende præsident Aliyev kom til magten, iværksat omfattende og systematiske menneskerettighedskrænkelser og begrænsninger af befolkningens friheder. Ifølge internationale menneskerettighedsorganisationer er situationen i Aserbajdsjan dybt kritisabel og der ses et mønster af undertrykkelse af uafhængige civilsamfundsaktører og kritiske stemmer inkl. menneskerettighedsforkæmpere, advokater, fagforeningsledere, journalister og aktivister¹. Der findes ikke længere en fri og uafhængig presse, og

indskrænkningen af civilsamfundets råderum og begrænsning af NGO'ers aktiviteter har medført, at langt de fleste uafhængige civilsamfundsaktører enten er fængslet eller opererer i eksil. Et aktivt og uafhængigt civilsamfund eksisterer derfor ikke i Aserbajdsjan².

Over det seneste årti har en række af FN's menneskerettighedsorganer og -mekanismer rettet kritik af den aserbajdsjanske regerings indskrænkning af ytrings-, forsamlings- og foreningsfriheder, offentlig deltagelse, uafhængige medier og politiske motiverede fængslinger, korruption, tortur mm. Kritik, den aserbajdsjanske regering indtil videre ikke har taget til efterretning.

¹ Human Rights Watch, 2024

² CIVICUS, 2024

Eskalering efter Aserbajdsjans udnævnelse til COP29-vært

Aserbajdsjan tilbageholder aktuelt omkring 300 personer på baggrund af politisk motiverede anklager, og uden udsigt til en retfærdig rettergang³. Siden udnævnelsen af Aserbajdsjan som værtsland for COP29 har regeringen intensiveret sit greb om civilsamfund og mediers frihedsrettigheder. En række uafhængige civilsamfundsorganisationer er blevet tvangsopløst, og er blevet nægtet officiel registrering eller mulighed for at modtage udenlandsk finansiering. Samtidig er andelen af falske anklager, indefrosne bankkonti og vilkårlige tilbageholdelser af regeringskritikere, miljøforkæmpere og aktivister eskaleret siden den officielle overdragelse af COP-værtskabet⁴. Som konsekvens heraf er endnu flere civilsamfundsaktører rejst ud af landet, og de få tilbageværende er i risiko for at blive mødt med yderligere repressalier når klimatomødet slutter⁵.

De seneste uger har aserbajdsjanske regeringsrepræsentanter kommenteret på den tiltagende kritik af landets menneskerettighedssituation. Senest har præsidentens udenrigspolitiske rådgiver Hikmet Hajiyev beskyldt internationale civilsamfundsorganisationer og medier for en "koordineret smædekampagne og beskidt propaganda"⁶.

Barrierer for det globale civilsamfunds deltagelse på COP29

At et klimatomøde igen afholdes i en begrænsende kontekst, udfordrer det globale civilsamfunds deltagelse. Med erfaringer fra de to foregående klimatomøder, der også blev afholdt i autoritære regimer - hhv. Egypten og UAE - samt fra COP26, der blev afholdt under restriktive coronaregler - har internationale civilsamfundsorganisationer anmodet om offentliggørelsen af værtsaftalen mellem UNFCCC og Aserbajdsjan for at kunne vurdere sikkerheden for deltagerne.

Trods et klart mandat fra parterne ved Bonn-mødet i 2023 om dette, er COP29-værtsaftalen ikke blevet offentliggjort. Human Rights Watch har dog fået adgang til aftalen, som desværre er tvetydig i netop spørgsmålet om beskyttelse af deltagernes grundlæggende rettigheder⁷.

³ Demand Rights at COP (2024) <https://www.demandrightsatcop.org/>

⁴ Amnesty International, 2024

⁵ Amnesty International, 2024

Påtale fra FN's specialrapportør for miljøforkæmpere under Aarhuskonventionen

I juli 2024 rettede FN's specialrapportør Michel Forst direkte henvendelse til den aserbajdsjanske regering angående fængslingen af den fremtrædende aserbajdsjanske menneskerettigheds- og miljøforkæmper, og medstifter af miljøinitiativet *Climate of Justice*, Anar Mammadli. Uden endnu at være blevet stillet for en domstol, har Anar Mammadli siden april 2024 været fængslet på baggrund af hvad der betragtes som opdigtede anklager ifm. hans arbejde med *Climate of Justice*-initiativet frem mod COP29. En fængsling, specialrapportøren udtrykker stor bekymring for og anser som et målrettet afpresningsmiddel mod Mammadlis miljøaktivisme. I sin påtale anmoder Michel Forst regeringen om yderligere information, efterforskning og en retfærdig rettergang, såfremt det i første omgang kan bevises, at anklagerne ikke er politisk motiverede. Regeringen har i sin respons afvist alle anklagerne samt specialrapportørens definition af Anar Mammadli som 'miljøforkæmper'. De mener desuden ikke at specialrapportøren har forklaret, hvilke af *Climate of Justice*'s aktiviteter, der kan kobles til Aarhus-konventionen.

Givet Aserbajdsjans indskrænkede råderum for civilsamfundet og den generelle menneskerettighedssituation efterlader det stor uklarhed om vilkårene for civilsamfundets deltagelse både i og udenfor forhandlingsområdet ('Blue Zone'). Man kan frygte at denne uklarhed i værste fald virker afskrækkende og derfor medfører selvcensur blandt civilsamfundsdeltagere - særligt dem der ikke nyder beskyttelse fra deres egen regering. Amnesty International har kortlagt civilsamfundsaktørers oplevelser ved de seneste to klimatomøder, og fremhæver især overvågning og diskrimination i Blue Zone, restriktioner på advocacy-aktiviteter i Blue Zone, visum- og indrejsebegrænsninger, samt ualmindeligt høje hotelpriiser⁸. Vilkår, som FN-specialrapportør ved tidligere klimatomøder har kritiseret værtslande, UNFCCC og FN's medlemslande for, og som nu igen risikerer at udfordre civilsamfundets meningsfulde deltagelse, vilkår og rettigheder ved COP29⁹.

⁶ POLITICO, 2024

⁷ Human Rights Watch, 2024

⁸ Amnesty International, 2024

⁹ OHCHR, 2023

Anbefalinger: Det kan Danmark og EU øre

- Rejse bekymring for civilsamfundets vilkår for deltagelse i COP29 overfor både værtslandet og UNFCCC - herunder angående adgang, fysisk og digital sikkerhed samt frihedsrettigheder
- Anmode UNFCCC om offentliggørelsen af værtsaftalen med Aserbajdsjan og alle fremtidige værtsaftaler
- Fortsat udtrykke opbakning til et uafhængig civilsamfund, herunder for miljøforkæmpere, forud for, under og efter COP29 - både i bilaterale dialoger med Aserbajdsjan og i offentligheden
- Kræve meningsfulde fremskridt i Aserbajdsjans forvaltning af menneskerettighederne forud for COP29 - herunder løsladelsen af de vilkårligt tilbageholdte civilsamfundsaktører